

Motion till riksdagen 2018/19:2474

av **Andreas Carlson m.fl. (KD)**

Kriminalvården

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nolltolerans mot narkotika på anstalter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Kriminalvårdens roll i de nationella insatsteamerna mot extremism och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anpassa anstalterna för familjeliv och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sociala utfallskontrakt och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den kristdemokratiska rättspolitikerna bygger på insikten om människans ofullkomlighet. Brottslighet har alltid förekommit och kommer alltid att förekomma. Staten ska sträva efter att begränsa brottsligheten så långt det är möjligt. Denna inställning genomsyrar vår rättspolitik.

Ett fungerande rättssamhälle förutsätter att de som bryter mot lagen lagförs och straffas. Det är viktigt för att skydda laglydiga, ge brottsoffer upprättelse och för att upprätthålla ett signalsystem om vad som är rätt och fel, men också för att ge förbrytaren möjlighet att sona sitt brott. Människan är en moralisk varelse som hela tiden har ansvar att förhålla sig till vad som är rätt och fel. Den som har tagit sitt straff har sonat sitt brott och har med det återupprättats och fått en chans att i andras ögon återinträda i samhället som en ansvarstagande person. Straff är därför ett nödvändigt inslag i rättsskipningen.

Tiden då straffet avtjänas ska användas på ett meningsfullt sätt genom insatser som möjliggör ett liv utan brottslighet. Behandling mot alkohol- och narkotikamissbruk samt utbildning och arbetsträning bör erbjudas. Anstalterna ska hållas drogfria. Frigivningen måste förberedas i god tid. För att undvika återfall bör den frigivne få hjälp att skaffa bostad, arbete eller annan typ av meningsfull sysselsättning. Det är även viktigt att det

sociala kontaktnätet stärks. Satsningar på kriminalvården bör ses som ett sätt att minska brottsligheten i framtiden.

En växande kriminalvård

Kristdemokraternas huvudsakliga budskap i årets rättspolitiska motioner är att Sverige behöver bekämpa en allt mer komplicerad brottslighet. Sverige har under lång tid haft ett växande problem med olika typer av brottslighet och en minskande förmåga att hantera desamma. Antalet poliser per capita har sjunkit, samtidigt som parallellsamhällena träder fram. Den absolut grövsta brottsligheten, som sexualbrott och dödsskjutningar, når rekordnivåer. Detta behöver åtgärdas. Vi behöver få fram fler poliser, som behöver bättre verktyg för att bekämpa brottsligheten och de som döms förtjänar hårdare straff. Detta kommer naturligtvis få konsekvenser för hela rättskedjan, från polis, till domstolar, åklagare och naturligtvis även Kriminalvården. Kriminalvården har dessutom fått ett utökat transportansvar sedan 2017 och ansvarar nu för i princip samtliga transporter av frihetsberövade, oavsett tid på dygnet, men saknar ännu finansiering för detta. Kriminalvårdens generaldirektör Nils Öberg har meddelat att myndigheten nu inlett ett arbete för att öka kapaciteten av intagna. Det har bland annat skett genom dubbelbeläggning, där intagna delar rum. Den typen av platsbrist ska inte behöva uppstå i svenska fängelser och häkten. Kriminalvårdens verksamhet är till sin natur en spänd miljö. De intagna är i flera fall personer som sitter där för att de brukat våld mot andra och kan naturligtvis också vara farlig för personalen. Att lägga på ytterligare stress i form av överbeläggning hjälper inte. Fredrik Wilhelmsson, enhetschef på Kriminalvårdens säkerhetsavdelning, säger att våldet mot personalen inte ökar linjärt, utan exponentiellt med överbeläggning. Nu är svenska fängelser belagda till nästan 100 procent, vilket innebär stora problem och noll flexibilitet när anläggningar exempelvis behöver renoveras, vilket sker löpande. Överbeläggningar har tidigare inneburit rymningar, upplopp, fritagningar och gisslansituationer. När antalet intagna hos Kriminalvården nu ökar för första gången på länge är det viktigt att det inte sker igen, utan att de resurser som krävs också tillförs. Kriminalvården kommer ha ett svårare uppdrag framöver. Fängelser kan bli en miljö där våldsbejakande extremism frodas. Personer ur rivaliserande kriminella nätverk kan hamna på samma anstalter, våldströskeln tycks sjunka allt lägre för en liten del i befolkningen som troligen kommer figurera hos Kriminalvården. Läggs där till att Sverige har en växande befolkning, så innebär det att Kriminalvården behöver större anslag. Kristdemokraterna vill därför förstärka Kriminalvården genom att öka anslag 1:6 Kriminalvården i utgiftsområde 4 med 450 miljoner 2019, 600 miljoner 2020 och 800 miljoner 2021.

Missbruk i fängelser

Narkotika är ett stort problem i kriminalvården. Dagligen tar kriminalvården hand om mellan 9 000 och 10 000 personer som har mer eller mindre uttalade problem med narkotika. Under 2017 gick endast 22 procent av de intagna på anstalt ett helt behandlingsprogram innan de frigavs. Samma år hade ungefär 60 procent av de intagna ett missbruk, vanligast var narkotikamissbruk. Bara 34 procent hade inget känt missbruk alls. 8 procent hade alkoholmissbruk, 31 procent missbrukade narkotika och 18 procent

hade ett blandmissbruk. Bland frivårdsklienterna hade 62 procent en missbruksproblematik, endast 20 procent hade ingen känd missbruksproblematik.

Att droger förekommer på anstalter är alldeles för vanligt. 2016 gjorde 601 drogtestar som gav positivt utslag, och över 2 200 anmälningar om vägran att lämna drogprov rapporterades.

Det är viktigt att alla anstalter är drogfria och att personalen ges resurser och möjlighet att kontrollera att drogfriheten efterlevs. Det ska råda nolltolerans mot narkotikamissbruk. Narkotikamissbruk på anstalt medför ofta ett hotfullt klimat.

Behandling ska erbjudas dem som så behöver. Samtliga institutioner ska naturligtvis vara drogfria. Vid misstanke om missbruk ska tester utföras. Vid vägran att lämna urinprov ska anmärkningssystemet användas, vilket ska kunna leda till en senarelagd villkorlig frigivning. Detta bör ges regeringen till känna.

För att motverka förekomsten av narkotika och även andra otillåtna försändelser bör dessa kontrolleras mer noggrant. Kristdemokraterna och Alliansen har lagt fram förslag på hur vi ska kunna hindra kriminell verksamhet från att fortgå i landets fängelser. Ett sätt att minimera risken för kriminell verksamhet, såsom införsel av narkotika till anstalt, är ökad kontroll av försändelser till och från den intagne i anstalt.

Motverka radikaliserings

Kriminalvården har av regeringen fått i uppdrag att kartlägga metoder och arbetssätt för det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism bland intagna på svenska fängelser. Kriminalvården ska studera hur andra länders arbete ser ut för att motverka radikaliserings i fängelsemiljö och kriminalvården i stort. Kristdemokraterna anser att arbetet är angeläget och vill intensifiera arbetet med att motverka radikaliserings och rekrytering i svenska fängelser. Det är också angeläget att regeringen kontinuerligt följer upp Kriminalvårdens uppdrag att motverka radikaliserings.

I överenskommelsen om åtgärder mot terrorism som slöts mellan regeringen och allianspartierna i juni 2017 beslutades att nationella insatsteam mot extremism skulle införas, att en permanent funktion för nationell samordning inrättas och att ett stärkt stöd till avhoppare byggs upp. I detta ingår att ta fram nationell vägledning och uppföljning, en förstärkning av Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) uppdrag på området och att Skolverket ska genomföra en kompetensutveckling så att lärare bättre ska kunna hantera rasism och extremism i klassrummet bland elever i riskzonen. I detta arbete måste kriminalvården medverka. I flera fall av terrorism runt om i Europa är det personer som sedan tidigare är kända av polisen som kriminella, men inte som jihadister, som ligger bakom. Det finns en risk att dessa radikaliseras och eftersom de redan bevisat sig besitta ett våldskapital är det rimligt att anta att det ligger närmare till hands för dessa att genomföra våldsdåd än för andra. Kriminalvården har här en mycket viktig roll i att upptäcka, larma om och bekämpa extremism. Detta bör ges regeringen till känna.

Familjefokus i fängelse

Allt för många återfall i kriminalitet efter att de avtjänat sitt straff. Här krävs förstärkningar för att minska antalet återfall. Därtill riskerar sex av tio barn som har någon förälder i fängelse att själva hamna i brottslighet.

Det är viktigt att arbeta förebyggande i fängelserna. I Wales har man lyckats vända trenden genom en familjemetod där man arbetar med att hitta drivkraften i föräldraskapet hos den intagne, öka antalet besök och göra besöksrummen i fängelserna mer familjevänliga för att skapa en miljö som är mer välkomnande för barn. Genom att arbeta med ett ökat familjefokus inom kriminalvården i Sverige kan stora vinster göras för den enskilde internen, för barnen till denne och i det brottsförebyggande arbetet och för samhällsekonomin i stort. Detta bör ges regeringen till känna.

Gör det lättare att hitta lämplig påföljd för unga brottslingar

Kristdemokraterna anser att man bör införa en möjlighet att döma ut fler olika typer av påföljder för unga lagöverträdare, däribland omplacering, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning.

En statlig utredning har gjort en översyn av det svenska påföljdssystemet. Utredningen föreslår bland annat att det införs två nya ungdomspåföljder: kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning. Dessa påföljder syftar till att fylla det ”glapp” som idag finns när det gäller att finna lämplig påföljd för unga lagöverträdare. Det handlar dels om när den unge är ovillig att delta i ungdomstjänst eller ungdomsvård eller om vårdbehov saknas, samt om de fall då ungdomstjänst inte skulle vara tillräckligt ingripande samtidigt som det inte finns tillräckliga skäl för slutna ungdomsvård. Kontaktskyldighet för unga ska motsvara vad som i dag kan ingå i åtgärden särskilt kvalificerad kontaktperson enligt socialtjänstlagstiftningen. Socialnämnden i den unges hemort ska vara huvudman för påföljden. Ungdomsövervakning ska innefatta tydliga inskränkningar i den unges rörelsefrihet, utan att det innebär institutionsvistelse. Utredningens förslag är bra och bör genomföras.

Elektronisk övervakning bör användas i ökad utsträckning för personer 15–17 år. Detta skapar möjlighet för dem att leva ett skötsamt liv, samtidigt som frihetsberövande kan undvikas. Frihetsberövande leder till ökad risk att den unge får en brottslig identitet.

Möjligheten bör också införas att döma ungdomar 15–17 år till kontaktskyldighet liknande kvalificerad kontaktperson som finns för personer under 15 år och skyddstillsyn för vuxna. Detta bereds fortfarande i Regeringskansliet.

En påföljd som skulle kunna användas vore en tillfällig omplacering av den unge till en form av fosterhem på annan ort. Detta bör finnas som ett alternativ för den som är motiverad, som ett alternativ till kortare tid av slutna ungdomsvård.

Riksdagen tillkännagav under riksdagsåret 2014/15 för regeringen att se över hur unga under 18 år ska kunna dömas till helgavskiljning med elektronisk fotboja, efter ett förslag från Alliansen. Regeringen har nu mottagit en utredning, ”Nya ungdomspåföljder” (Ds 2017:25). Förslagen bör skyndsamt genomföras.

Ökat antal platser vid Statens institutionsstyrelse (Sis)

De flesta barn och unga som behöver samhällsvård för att exempelvis komma bort från droger och kriminalitet kan få hjälp i familjehem eller på HVB-hem. För de barn och unga som behöver stå under särskilt noggrann tillsyn för att vården ska kunna genomföras är dock en skyndsamt placering på Sis i många fall det enda alternativet. Efterfrågan på fler platser har ökat, och för Kristdemokraterna är det prioriterat att öka antalet platser.

Vi väljer därför att satsa mer pengar på Statens institutionsstyrelse, Sis. Vi anslår 10 miljoner extra 2019, 10 miljoner 2020 och 10 miljoner 2021 under utgiftsområde 9 anslag 4:6 Statens institutionsstyrelse.

Minska risken för skulduppbyggnad under tiden på anstalt

Att vara intagen på anstalt kan innebära att det blir svårare för den intagne att sköta sin privatekonomi. Detta riskerar att leda till att räkningar och hyror ligger obetalda och att ett skuldberg därmed byggs upp. Det är mycket viktigt att motverka för att återgången till ett normalt, laglydigt liv ska bli smidigare och enklare när den intagne återfår sin frihet. Alla som avtjänar ett straff i Sverige i dag får en personlig planering för strafftiden, en så kallad verkställighetsplan. Alliansen kräver att skuldsanering också beaktas i den verkställighetsplan som upprättas i början av verkställigheten. Åtgärder för att minska den intagnes skuldbörda, men som även syftar till att etablera kontakt med Kronofogdemyndigheten och andra relevanta aktörer, bör vidtas.

Tiden efter avslutat straff

Kriminalvårdens ansvar ska upphöra först då kontakt upprättats med socialförvaltningen, arbetsliv, hyresvärd och andra aktörer som medverkar till att den frigivne kan starta i ett fungerande liv i samhället.

Genom regleringsbrev ska Arbetsförmedlingen få ett tydligt uppdrag att samverka med Kriminalvården kring utslussningen av personer som friges från fängelser eller slutna ungdomsvård.

I socialtjänstlagen ska en tydlig skyldighet införas för kommunerna att samverka med Kriminalvården kring utslussning av personer från fängelser eller slutna ungdomsvård.

Det är oerhört viktigt att samhällets stöttning fortsätter även efter avtjänat straff. Den frigivne behöver ofta hjälp till bostad, arbete, utbildning och andra återanpassande åtgärder för att möjligheten att kunna leva ett liv utan brottlighet ska maximeras. När någon friges utan vettig sysselsättning, utan bostad, utan socialt nätverk drivs de återigen rakt i armarna på de kriminella kretsarna.

Det civila samhällets betydelse

Frivilligorganisationer ska ha en naturlig plats i återanpassningen av den dömda, både före och efter frigivningen. Det civila samhället har redan idag stor betydelse för att stötta tidigare dömda personers återanpassning. Föreningar bör uppmuntras att finnas med som en del i livet före och efter frigivningen. Avhoppjourer, dit kriminella kan vända sig när de vill lämna sitt kriminella liv, har sedan flera år drivits av bland andra Exit Fryshuset (främst avhoppare från nazistisk miljö), Kriminellas revansch i samhället (KRIS) och X-CONS. Vi kan inte utgå ifrån att civilsamhället kommer att ställa upp automatiskt om inte de ekonomiska förutsättningarna finns. Avdragsrätt för gåvor till ideella föreningar, vilket Kristdemokraterna drev igenom under alliansregeringen men som avskaffades under den rödgröna regeringen, är ett viktigt steg för att stödja civilsamhället ekonomiskt. Vi kräver därför att denna rätt återinförs.

Kristdemokraterna vill också ge frivilligorganisationer ersättning i förhållande till hur väl de lyckas återanpassa tidigare dömda.

På senare år har begreppet ”social impact bonds”, sociala utfallskontrakt, etablerats i Storbritannien. Detta innebär att civilsamhället får ekonomisk ersättning från staten i förhållande till hur väl man lyckas med att återanpassa tidigare brottslingar. De fördelar som antas finnas med sociala utfallskontrakt är bland annat incitamentet att nå resultat, samt att privat finansiering kan tillhandahållas för att skapa en infrastruktur för rehabilitering. Även om man ännu inte kan fastslå att sociala utfallskontrakt ger tydliga positiva resultat, är konceptet tillräckligt intressant för att provas också i Sverige. Detta bör ges regeringen till känna.

Andreas Carlson (KD)

Lars Adaktusson (KD)

Ingemar Kihlström (KD)

Tuve Skånberg (KD)

Robert Halef (KD)

Mikael Oscarsson (KD)